

Zhodnocení Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 16.12.1974, sp. zn. Plsf 2/74, ECLI:CZ:NS:1974:PLSF.2.1974.1

Číslo: 1/1975

Právní věta: K uplatňování některých novelizovaných ustanovení občanského soudního řádu.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 16.12.1974

Spisová značka: Plsf 2/74

Číslo rozhodnutí: 1

Číslo sešitu: 1-2

Typ rozhodnutí: Zhodnocení

Hesla: Bezpodílové spoluvlastnictví manželů, Dokazování, Manželství - rozvod, Náhrada škody, Náhrada škody zaměstnancem, Odvolání, Podílové spoluvlastnictví, Posudek znalecký, Povinnosti společné a nerozdílné, Právo osobního užívání pozemku, Řízení před soudem, Ručení, Účastníci řízení, Výkon rozhodnutí, Výživné dítěte, Způsobilost k právním úkonům

Předpisy: 94/1963 Sb. § 23

§ 100

§ 101

§ 113

§ 127

§ 150

§ 153

§ 179

§ 182

§ 187

§ 202

§ 206

§ 212

§ 213

§ 214

§ 215

§ 252

§ 26

§ 264

§ 266

§ 268

§ 284

§ 294 40/1964 Sb. § 142

§ 422

§ 423
§ 431
§ 437
§ 438 32/1965 Sb. § 6
§ 57
§ 59 99/1963 Sb. § 52
§ 8 65/1965 Sb. § 172

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Záměrem změn a doplňků občanského soudního řádu 1) obsažených v zákoně č. 49/1973 Sb. bylo zhospodárnění, zjednodušení a zrychlení řízení takovými úpravami občanského soudního řízení, které vycházejí z praktických zkušeností soudů, jsou odůvodněny účelnými potřebami řízení a opírají se o stěžejní zásady občanského soudního řízení při zachování dosavadní struktury občanského soudního řádu.

Uplatňování zákona č. 49/1973 Sb. přineslo s sebou i některá pochybení a nejednotnosti při používání jednotlivých ustanovení tohoto zákona.

Při hodnocení účinnosti uvedeného právního předpisu je tedy třeba současně výkladem jeho jednotlivých ustanovení sledovat účel zkvalitnění rozhodovací i ostatní činnosti soudů. Váť účel zkvalitnění rozhodovací i ostatní činnosti soudů.

Na podkladě dosavadních poznatků a zkušeností z praxe soudů získaných při výkonu soudního dozoru Nejvyšším soudem ČSSR i nejvyššími soudy republik a se zřetelem k účelu sledovanému vydáním této novely občanského soudního řádu je proto třeba, aby soudy při výkladu a aplikaci ustanovení zákona č. 49/1973 Sb. měly zejména na zřeteli:

1. Ustanovení § 100 odst. 2 o. s. ř. doplnilo obecnou povinnost soudů usilovat o smírné řešení věci a o výchovné působení na účastníky řízení uložením výslovné povinnosti soudů vést v celém průběhu řízení o rozvod manželství oba manžele k odstranění příčin rozvratu a k jejich smíření.

Opomíjení povinnosti stanovené v § 100 odst. 2 o. s. ř. je vážným pochycením soudu; ani v řízení o rozvod manželství nelze v žádném případě podceňovat možnosti soudu přispět k nápravě narušených manželských vztahů. Je však třeba dosáhnout vyšší úrovně působení na manžele důslednějším využíváním všech prostředků, které soudu dávají ustanovení občanského soudního řádu upravující řízení o rozhodování.

Prostředky působení soudů na účastníky řízení o rozvod manželství mají být především konkrétní doporučení, která soud uděluje manželům k odstranění příčin rozvratu zjištěných na podkladě důkladné znalosti skutečného stavu věci, a dále účinné využití všech okolností, které měly a mají vliv na vztahy mezi manžely. Příčiny rozvratu soud sám zpravidla neodstraní, nelze však opomenout žádnou možnost způsobitou k nápravě narušených vztahů.

Jde tu o plné využití výsledků prováděného dokazování a šetření o situaci v manželství pro účelná a účinná doporučení manželům k řešení jejich nesrovnalostí, jakož i o vystižení takové situace v řízení, kdy se zřetelem k okolnostem konkrétního projednávaného případu, k povahovým a jiným osobním vlastnostem manželů nastane příležitost k úspěšnému pokusu o smíření, a to bez šablonovitého a mnohdy formálního zařazení tohoto pokusu na počátku jednání, po výslechu účastníků a na závěr prováděného dokazování.

Jde tu dále o plné využití účinné spolupráce a součinnosti soudů se státními orgány i společenskými organizacemi, zejména s národními výbory, školskými orgány, Revolučním odborovým hnutím, Socialistickým svazem mládeže, Československým svazem žen, jakož i se všemi dalšími státními orgány a společenskými organizacemi, které mají reálné možnosti působit na soužití a zájmy manželů a utvářet jejich postoje i jednání. 2) S využitím této součinnosti musí soud v souvislosti s projednáváním každého jednotlivého návrhu na rozvod manželství působit k vytváření prostředí morálního odsouzení každého lehkomyšlného poměru k manželství a k upřímné snaze o odstranění příčin narušení manželství (pracovní i bytové obtíže, zasahování třetích osob do manželství apod.).

Také rozhodnutí vydaná v řízení o rozvod manželství musí věcně zdůvodněnými argumenty u účastníků řízení, ale zprostředkovaně i u třetích osob vyvolat přesvědčení, že bylo rozhodnuto správně a že přitom soud respektoval nejen oprávněné zájmy účastníků, ale i odůvodněné zájmy společnosti, mezi něž patří i zájem na vytváření a udržování trvalých svazků mezi manžely, hlavně tehdy, jsou-li z manželství nezletilé děti. Jen takové rozhodnutí je schopno silou důvodů přesvědčit o své správnosti, jestliže se i v případě zamítnutí návrhu na rozvod zakládá na náležitě zjištěném skutkovém stavu a jestliže těžiště jeho argumentace spočívá na pečlivém zhodnocení všech rozhodných skutečností.

2. Při použití dalšího novelizovaného ustanovení občanského soudního řádu, a to § 52 odst. 2 o. s. ř., třeba si uvědomit, že nedostavením se předvolaného účastníka řízení nebo jiné osoby bez omluvy k výslechu u soudu nebo ke znalci (§ 52 odst. 2 o. s. ř.) se rozumí i ten případ, kdy se předvolaný sice předem omluvil, ale jím uváděné skutečnosti nelze uznat za důvodné.

Posouzení skutečností, které zabránily předvolanému dostavit se k výslechu u soudu nebo ke znalci, musí přihlížet ke všem v omluvě uváděným objektivním i subjektivním překážkám. Soudy tu musí postupovat uváženě a přistoupí k předvedení předvolaného tehdy, jsou-li důvody jeho omluvy zcela nedostatečné nebo nepravdivé.

3. Použití výzvy soudu, aby se účastník vyjádřil o určitém návrhu s doložkou, že nevyjádří-li se účastník v určené lhůtě, bude se předpokládat, že nemá námitky (§ 101 odst. 3 o. s. ř.), není možné v takových případech, v nichž by soud s touto výzvou spojoval účinky, které by se dotýkaly hmotněprávního základu nároku (např. vzdání se nároku, uplatnění námitky promlčení apod.), anebo by se dotýkaly žalobou uplatněného nároku vůbec (zpětvzetí žaloby).

Naproti tomu třeba připomenout, že lze této výzvy použít také v průběhu provádění výkonu rozhodnutí, a to např. půjde-li o vyjádření k návrhu na odklad výkonu rozhodnutí (§ 266 odst. 1 o. s. ř.), nebo k otázce výkonu rozhodnutí jiným vhodným způsobem, než navrhl oprávněný (§ 264 odst. 1 o. s. ř.), anebo např. k návrhu na částečné zastavení výkonu rozhodnutí, byl-li nařízen v rozsahu širším, než jaký stačí k uspokojení oprávněného (§ 268 odst. 2 o. s. ř.).

4. O odůvodněný případ, kdy se soud může spokojit s písemným posudkem znalce místo výslechu znalce (§ 127 odst. 1, věta třetí, o. s. ř.) jde např. při provádění znaleckého důkazu krevní zkouškou nebo dědičně biologickou zkouškou, znaleckého posudku podle sazeb pro hodnocení bolestného a ztížení společenského uplatnění, znaleckého posudku o rozsahu poškození movitých nebo nemovitých věcí po prohlédnutí věcí znalcem apod.

V ostatních případech provádění důkazů je sice uplatnění § 127 odst. 1, věta třetí, o. s. ř. rovněž možné, ale závisí na skutkové i právní povaze projednávané věci a zejména na povaze prováděného důkazu. Uplatnění ustanovení § 127 odst. 1, věta třetí, o. s. ř. bude praktické zejména tehdy, lze-li důvodně předpokládat, že k doplnění nebo objasnění posudku nebudou vznášeny dotazy. ovšem i tam, kde se soud spokojil s písemným posudkem znalce, může nařídit dodatečně výslech znalce, pokud to bude zapotřebí vzhledem k obsahu písemného posudku nebo k jiným okolnostem uváděným

účastníky řízení.

Postup podle ustanovení § 127 odst. 1, věta třetí, o. s. ř. není možný v případě upraveném speciálním ustanovením § 187 odst. 3 o. s. ř., jež nebylo novelou občanského soudního řádu dotčeno a jež vyžaduje, aby o zdravotním stavu vyšetřovaného soud vždy vyslechl znalce v řízení o způsobilosti k právním úkonům.

5. O použití potvrzení nebo odborného vyjádření příslušného orgánu podle ustanovení § 127 odst. 4 o. s. ř. uvažuje soud se zřetelem ke všem okolnostem případu, zejména i se zřetelem k míře významu skutečností, jejichž posouzení závisí na odborných znalostech.

Protože jde o důkazní prostředek, který je svou povahou obdobný znaleckému posudku, mohou účastníci proti potvrzení nebo odbornému vyjádření vznést v podstatě všechny námitky, které by jim příslušely proti znaleckému posudku.

Použití postupu podle ustanovení § 127 odst. 4 o. s. ř. nebrání dodatečnému ustanovení znalce.

Ustanovení § 127 odst. 4 o. s. ř. odpadá i na použití účastníky předkládaných lékařských posudků podle ustanovení § 6 odst. 1 a § 8 vyhlášky č. 32/1965 Sb. Jsou-li ovšem po provedení důkazu tímto lékařským posudkem uváděny účastníky v občanském soudním řízení okolnosti, které vyvolávají důvodné pochybnosti o správnosti hodnocení bolestného a ztížení společenského uplatnění v takovém lékařském posudku, ustanovení soud v řízení znalce (§ 127 odst. 1 o. s. ř.) nebo vyžádá posudek vědeckého ústavu nebo instituce (§ 127 odst. 2 o. s. ř.). 3) Jde tu o provedení nového důkazu znaleckým posudkem, nikoli o vrchní dobrozdání o lékařském posudku vydaném podle ustanovení § 8 vyhlášky č. 32/1965 Sb.

6. Pozornost ze strany soudů zasluhuje zejména uplatňování nové právní úpravy vázanosti soudu návrhem účastníků (§ 153 odst. 2 o. s. ř.) a odkladného účinku odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně (§ 206 odst. 2 o. s. ř.).

Řešení tu vychází ze společné potřeby umožnit soudu prvního stupně nebo odvolacímu soudu přizpůsobit rozhodnutí úpravě hmotného práva i v případech, kde by tomu jinak obecně bránily návrhy účastníků.

V obou zmíněných ustanoveních uváděným „způsobem vypořádání vyplývajícím z právního předpisu“ je třeba rozumět zejména tyto případy:

a.) Vypořádání náhrady škody upravené právními předpisy u škod způsobených několika škůdci (zákon č. 40/1964 Sb.):

Takové úpravy má občanský zákoník (zákon č. 40/1964 Sb.) např. v ustanoveních § 422 odst. 1, § 423 a § 431 o. z. Za způsob vypořádání vztahu mezi účastníky a úpravu společné odpovědnosti několika škůdců je třeba pokládat i úpravu obsaženou v ustanovení § 438 o. z.

Podle právní úpravy zákoníku práce 3) tu půjde nejen o případy náhrady škody, kterou způsobilo několik pracovníků společně odpovídajících za schodek na svěřených hodnotách, které je pracovník povinen vyúčtovat (§ 182 zák. práce), ale i v případech odpovědnosti několika pracovníků organizaci za škodu podle míry zavinění (§ 179 odst. 5 zák. práce) v návaznosti na obecnou odpovědnost pracovníka za škodu způsobenou při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním (§ 172 zák. práce).

V případech, kdy soud prvního stupně v řízení o náhradu škody proti několika škůdcům rozsudkem stanovil oddělené závazky jednotlivých žalovaných k náhradě škody podle ustanovení § 438 odst. 1 o.

z. a proti rozsudku se odvolali jen někteří ze žalovaných, i v případech, kdy soud prvního stupně rozhodl, že ti, kteří škodu způsobili, odpovídají za ni společně a nerozdílně, a rozsudek soudu prvního stupně napadli odvoláním jen někteří ze žalovaných, je třeba s odvoláním jen některého ze žalovaných spojovat odkladné účinky odvolání pro výrok rozhodnutí ve vztahu vůči všem žalovaným. při projednání věci odvolacím soudem potom soud se zřetelem na ustanovení § 212 odst. 1 písm. d/ o. s. ř. nebude vázán mezemi, ve kterých se odvolatel domáhá přezkoumání rozhodnutí.

Rozhodl-li soud prvního stupně tak, že vyslovil společnou a nerozdílnou odpovědnost škůdců podle ustanovení § 438 odst. 2 o. z., bude moci odvolací soud za splnění předpokladů stanovených občanským zákoníkem uložit odděleně povinnosti jednotlivých žalovaných k náhradě škody podle ustanovení § 438 odst. 1 o. z. nebo naopak.

b.) Vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů a vypořádání mezi podílovými spoluvlastníky, jejichž spoluvlastnictví se zrušuje:

Pro vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů je způsob vypořádání (ve smyslu ustanovení § 153 odst. 2 a § 206 odst. 2 o. s. ř.) dán tím, že ustanovení § 150 o. z. stanoví zásady pro toto vypořádání, které soudu umožňují i modifikaci zákonné zásady, že podíly obou manželů jsou stejné.

Pro vypořádání podílových spoluvlastníků, jejichž spoluvlastnictví se zrušuje, občanský zákoník sice vedle způsobů zrušení tohoto spoluvlastnictví a hledisek pro jejich uplatnění (§ 142 o. z.) nestanoví výslovně zásady pro vypořádání, ovšem z celkového pojetí zrušení podílového spoluvlastnictví a likvidace spoluvlastnických vztahů ve smyslu ustanovení § 142 o. z. se toto vypořádání provádí jako vypořádání v širším slova smyslu, v jehož rámci se přihlíží např. i k tomu, zda a do jaké míry některý z dřívějších podílových spoluvlastníků zhodnotil společnou nemovitou věc investicemi apod. 4)

c.) Vypořádání práva společného užívání pozemku více občany společně (včetně vypořádání společného užívání pozemku manžely):

I z obsahu ustanovení § 213 a § 215 o. z. vyplývá určitý způsob vypořádání hmotně právních vztahů, dojde-li k zániku práva osobního užívání pozemku, které vzniklo více občanům (a jmenovitě manželům) společně. u vypořádání vzájemných vztahů ze zaniklého společného užívání pozemku manžely je stanovení způsobu tohoto vypořádání zdůrazněno i tím, že toto vypořádání se provede v rámci vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů, jehož zásady jsou upraveny ustanovením § 150 o. z.

7. V řízení u odvolacího soudu je třeba z ustanovení občanského soudního řádu novelizovaných zákonem č. 49/1973 Sb. věnovat pozornost také ustanovení § 212 odst. 1 o. s. ř. o vázanosti soudu rozsahem odvolání a ustanovení § 214 odst. 2 o. s. ř. o případech projednání odvolání, kdy není třeba nařizovat jednání:

a.) Při aplikaci ustanovení § 212 odst. 1 o. s. ř. jde kromě výkladu již uváděného pojmu „určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky“ také o výklad znění ustanovení § 212 odst. 1 písm. b/ o. s. ř. o „závislém výrobku“ a ustanovení § 212 odst. 1 písm. c/ o. s. ř. o „společných právech nebo povinnostech“.

Typickým příkladem případů, kdy na rozhodnutí o napadeném výroku je závislý výrok, který odvoláním nebyl dotčen, je rozhodnutí o výživném, je-li přezkoumáván výrok o výchově nezletilých dětí, anebo výrok o výchově i výživě nezletilého dítěte vydaný v řízení o určení otcovství, je-li přezkoumáván na podkladě odvolání výrok o určení otcovství. Jde však také např. o vzájemnou závislost výroku o výchově a výživě nezletilých dětí pro dobu po rozvodu manželství jejich rodičů na výroku o rozvodu manželství, dále výroku o neplatnosti pracovního poměru a výroku o náhradě za

ušlou mzdu, podobně i výroku o zrušení práva společného užívání bytu manžely a výroku o tom, kdo z bývalých manželů bude byt užívat, atd.

O společná práva a povinnosti, ohledně nichž se rozhodnutí musí vztahovat na všechny účastníky řízení, kteří vystupují na jedné straně, a úkony jednoho z nich platí i pro ostatní, tedy tam, kde podle ustanovení hmotného práva je právo nebo povinnost, o něž v řízení jde, nedílné povahy, jde např. v řízení o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví náležejícího více spoluvlastníkům, v řízení o neplatnosti závěti zůstavitele, který zanechal více dědiců, v řízení o popření otcovství ke vztahu vůči dítěti, otci i matce apod.

b.) Při aplikaci ustanovení § 214 odst. 2 o. s. ř. je třeba vycházet z účelu sledovaného novelizací občanského soudního řádu zákonem č. 49/1973 Sb., jímž je urychlení, zhospodárnění a racionalizace řízení. To pak svědčí možnému uplatnění extenzivnějšího výkladu tohoto ustanovení.

V jednom z nejčastěji v praxi soudů přicházejících případů tohoto druhu - rozhodování o dovolání proti výroku rozsudku soudu prvního stupně o výživném nezletilých dětí, bylo-li tímž rozsudkem rozhodováno i o výchově nezletilých dětí (§ 214 odst. 2 písm. g/ o. s. ř.) - třeba tedy v uvedeném smyslu pokládat za zákonu odpovídající způsob projednání odvolání i rozhodnutí o něm jen v zasedání senátu bez nařízení jednání.

Rozhodujícím je tu totiž jen tak skutečnost, proti kterému výroku rozsudku soudu prvního stupně podané odvolání směřovalo.

8. Při provádění výkonu rozhodnutí se otázky výkladu a aplikace novelizovaných ustanovení občanského soudního řádu dotýkají ustanovení § 252 odst. 4, věta druhá, o. s. ř. o přenesení příslušnosti na jiný soud, jestliže je to v zájmu nezletilého, a ustanovení § 284 odst. 3 o. s. ř. o tom, že nařízení výkonu rozhodnutí se vztahuje v důsledku změny rozsudku, jehož výkon se provádí, i na všechny částky zvýšeného výživného:

a.) Podmínky přenesení příslušnosti na jiný soud při provádění výkonu rozhodnutí podle ustanovení § 252 odst. 4, věta druhá, o. s. ř. nelze mechanicky ztotožňovat s podmínkami přenesení příslušnosti v řízení ve věcech péče soudu o nezletilé podle § 177 odst. 2 o. s. ř. Na rozdíl od úpravy v tomto ustanovení vyžaduje ustanovení § 252 odst. 4, věta druhá, o. s. ř. pro přenesení příslušnosti, aby byla dána vzájemná jednota dvou navazujících předpokladů; především musí tu být dány závažné důvody k přenesení příslušnosti a dále musí být opatření soudu v zájmu nezletilého. Jiný postup by byl v rozporu se zájmy, které musí soud i při provádění výkonu soudního rozhodnutí prosazovat ve prospěch zabezpečení řádné výchovy a výživy nezletilých dětí.

b.) Při aplikaci ustanovení § 284 odst. 3 o. s. ř. je třeba mít na zřeteli nejen zjednodušení výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy spočívající v odstranění nutnosti podávat nový návrh na nařízení výkonu rozhodnutí k vymožení zvýšeného výživného a ve vyřešení otázky stejného pořadí zvýšeného výživného se zbytkem vymáhané pohledávky, ale i potřebu předcházet jakýmkoli nejasnostem v otázce způsobu a rozsahu prováděného výkonu změněného rozhodnutí, jež se dotýká jak oprávněného, tak i povinného, jakož i plátce mzdy.

Ustanovení § 284 odst. 3 o. s. ř. neodporuje v praxi soudů převážně uplatňovaný postup, při němž po změně rozsudku o výživném, a to zvýšením výživného, soud provádějící výkon rozhodnutí vydá, jakmile se o zvýšení výživného dozví buď od soudu, který o zvýšení výživného rozhodl, nebo od oprávněného, povinného, popřípadě i od plátce mzdy, usnesení, v němž vyrozumí (srov. k tomu § 294

odst. 3 o. s. ř.) plátce mzdy, oprávněného i povinného o tom, že se nařízený výkon vztahuje i na zvýšené výživné a že toto výživné má stejné pořadí jako zbytek pohledávky.

Toto usnesení má povahu usnesení, jímž se upravuje vedení řízení, a odvolání proti němu není přípustné (§ 202 odst. 1 písm. a/ o. s. ř.).

- 1) Úplné znění občanského soudního řádu se změnami a doplňky bylo vyhlášeno pod č. 162/1973 Sb.
- 2) Srov. k tomu i závěry obsažené ve zhodnocení praxe soudů a státních notářství při součinnosti s národními výbory a společenskými organizacemi, uveřejněném pod č. 48/1974 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.
- 3) Úplně znění zákoníku práce se změnami a doplňky bylo nyní vyhlášeno pod č. 55/1975 Sb.
- 4) Srov. rozhodnutí uveřejněné pod č. 40/1970 Sbírky soudních rozhodnutí.